

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – grov våldtäkt mot barn m.m. (påföljden)

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

LN
Frihetsberövande: Häktad

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten BA

Överklagade avgörandet

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 17 september 2018 i mål B 2005-18

Yrkande

Jag yrkar att påföljden ska bestämmas till fängelse i 14 år.

Frågan i målet

Det är enligt min uppfattning av intresse ur prejudikatsynpunkt att Högsta domstolen klargör hur straffvärdebedömningen vid upprepade och likartade grova sexualbrott riktade mot samma målsägande ska gå till.

Jag föreslår att Högsta domstolen, med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt beträffande gärningarna, meddelar prövningstillstånd i fråga om påföljd.

Bakgrund

LN har dömts för grov våldtäkt mot barn vid ett mycket stort antal tillfällen under tiden den 1 mars 2013 – den 12 januari 2018, grovt sexuellt övergrepp mot barn vid ett stort antal tillfällen under tiden den 1 januari 2015 – den 31 december 2017, utnyttjande av barn för sexuell posering vid två tillfällen under tiden den 25 juli 2016 – den 19 augusti 2016, samtliga gärningar riktade mot samma målsägande.

LN har därutöver dömts för barnpornografibrott under tiden den 1 augusti 2014 – den 17 september 2014 samt grovt barnpornografibrott den 14 januari 2018.

Tingsrätten bestämde påföljden till fängelse i 11 år. Hovrätten, som dels fann betydligt fler grova våldtäkts gärningar styrkta och dels fann det styrkt att LN smittat målsäganden med en sexuellt överförbar sjukdom, bestämde påföljden till fängelse i 9 år.

Grunderna för min inställning

Enligt 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken ska straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde.

LN ska dömas för bl.a. grov våldtäkt mot barn bestående i att han, under mer än fyra års tid och vid uppemot 100 tillfällen, genomfört samlag med målsäganden, som var endast nio år gammal när övergreppen inleddes. Flera av gärningarna har ett straffvärde som vida överstiger minimistraffet för grov våldtäkt mot barn. LN ska därutöver mot samma målsägande dömas för ett stort antal fall av grovt sexuellt övergrepp mot barn samt två fall av utnyttjande av barn för sexuell posering. Han ska även dömas för grovt barnpornografibrott och barnpornografibrott av normalgraden.

Straffskalan för de allvarligaste av brotten, dvs. grov våldtäkt mot barn, var under den aktuella brottstiden fängelse i lägst fyra och högst tio år. Eftersom det i detta fall är fråga om att bestämma ett gemensamt fängelsestraff för flera brott är den tillämpliga straffskalan för brottsligheten, enligt 26 kap. 2 § brottsbalken, fängelse i lägst fyra år och högst 14 år.

När straffvärdet vid flerfaldig brottslighet ska bestämmas tillämpas den s.k. asperationsprincipen, enligt vilken det vid flerfaldig brottslighet ska ske en gemensam straffmätning med tillgång till en förhöjd straffskala (Ulväng, Brottslighetskonkurrens 2013 s. 101 ff.). Asperationsprincipen har stöd i 30 kap. 3 § brottsbalken samt i bestämmelserna i 25 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken, när det gäller böter, och i 26 kap. 2 § brottsbalken när det gäller fängelse. Stöd för principen finns också i ovan nämnda 29 kap. 1 § brottsbalken.

Straffminimum för den samlade brottsligheten är identisk med minimum för det brott med den strängaste straffskalan samt kan straffmaximum förhöjas med upp till fyra års fängelse. I allmänhet är utgångspunkten för straffvärdebedömningen det allvarligaste av de brott som föreligger till bedömning samt läggs därefter till straffvärdet för detta brott en efter hand minskande del av straffvärdet för vart och ett av de övriga brotten i ordning efter brottens allvar. En allmän kontroll görs också av att ett på så sätt beräknat straffvärde inte framstår som oproportionerligt i förhållande till den typ av brottslighet som är aktuell (se NJA 2008 s. 359). Man kan i detta sammanhang också tala om principen om straffvärdeomständigheternas avtagande betydelse (Borgeke/Heidenborg, Att bestämma påföljd för brott, 3 uppl., s. 171).

Några generella principer för hur straffvärdebedömningen vid flerfaldig brottslighet ska gå till har inte givits i lag eller förarbeten. Högsta domstolen har i vägledande avgöranden emellertid angett ett antal faktorer som är av betydelse vid bedömningen.

Om ett brott har ett väsentligt högre straffvärde än övriga brott påverkar de senare i allmänhet endast i mindre grad bedömningen av det samlade straffvärdet, medan motsatsen gäller om de aktuella brotten sedda för sig har ett likartat straffvärde. Normalt bör flerfaldig brottslighet relativt sett få betydligt större genomslag vid straffvärdebedömningen när det är fråga om låga straffnivåer än i de fall då straffnivån är hög. Andra faktorer som kan vara av betydelse är exempelvis vilken eller vilka typer av brott som är aktuella samt vilket tidsmässigt samband som kan finnas mellan brotten. Skälen för att vid straffvärdebedömningen avvika från vad som skulle följa av en ren kumulation varierar beroende på sambandet mellan brotten. Skälen för avvikelse minskar ju svagare sambandet är mellan de olika brotten. (Se NJA 2008 s. 359 och NJA 2009 s. 485.)

Högsta domstolen har i NJA 2006 s. 510 uttalat att de närmare förhållandena vid våldtäkt och andra sexuella övergrepp mot barn kan vara starkt varierande och i en del fall, t.ex. då fråga är om en av full frivillighet och ömsesidighet präglad sexuell relation med en tonåring som närmar sig femtonårsåldern, kan det beroende på omständigheterna finnas anledning att iaktta viss försiktighet med att utan vidare beakta brottslighetens upprepade karaktär som straffhöjande.

I NJA 2014 s. 990, som gällde ansvar för sexuellt utnyttjande av barn, anför Högsta domstolen, med hänvisning till NJA 2006 s. 510, att det faktum att det rörde sig om flera (tio) fullbordade samlag (frivilliga inom ramen för en ömsesidig kärleksrelation) och därmed om flera brott, endast marginellt bör påverka straffvärdet i höjande riktning. Enligt Högsta domstolen motsvarade straffvärdet fängelse i fyra månader.

Borgeke/Heidenborg har angett vissa riktlinjer som domstolarna kan ta till utgångspunkt vid resonemang kring straffvärdebedömning vid flerfaldig brottslighet. Enligt Borgeke/Heidenborg bör avtrappningen bli snabbare vid allvarligare brottslighet än vid mindre allvarlig brottslighet. Enligt dem bör normalt endast fyra brott ha någon tydlig påverkan på det samlade straffvärdet. Om det svåraste brottet har ett straffvärde motsvarande fängelse i mer än ett år och sex månader bör, enligt Borgeke/Heidenborg, sedan det svåraste brottets straffvärde utgjort utgångspunkten till detta läggas det andra brottets straffvärde till en tredjedel, det tredje brottets straffvärde till en sjättedel och det fjärde brottets straffvärde till en niondel. Det femte brottet bör till en tolfedel läggas till och det sjätte brottet endast till en femtondel. Borgeke/Heidenborg betonar dock att en avslutande rimlighetsbedömning alltid bör göras där den aktuella brottslighetens samlade straffvärde kan

jämföras med annan brottslighet samt kan därvid ytterligare faktorer behöva beaktas utöver antalet brott och hur pass allvarliga brott det rör sig om. (Borgeke/Heidenborg, a.a. s. 179 ff.)

Min bedömning

Avgörande för hur långt fängelsestraff LN ska dömas till är den samlade brottslighetens straffvärde. Vid denna bedömning ska utöver omständigheter som är hänförliga till de enskilda gärningarna beaktas att det är fråga om flerfaldig brottslighet. Till skillnad från vad som anförs i NJA 2006 s. 510 är det i dessa fall inte fråga om en av full frivillighet och ömsesidighet präglad sexuell relation med en tonåring som närmar sig femtonårsåldern. Tvärtom är det här fråga om synnerligen allvarliga, djupt kränkande och i flera fall smärtsamma sexualbrott riktade mot en mycket ung person (barn) som till följd av sin relation till LN¹, sin låga ålder när övergreppen inleddes, sin särskilda utsatthet och sårbarhet² saknat alla möjligheter att värja sig och därmed freda sin sexuella integritet, vilket LN hänsynslöst utnyttjat för att under lång tid och vid ett mycket stort antal tillfällen tillgodose sin egen sexuella tillfredsställelse.

Det är särskilt försvårande att LN filmat flera av samlagen, att han fortsatt samlagen trots att målsäganden tydligt gett uttryck för att samlagen var smärtsamma för henne och ledde till att hon blödde efteråt, att det varit fråga om utdragna övergrepp, att han fått utlösning i målsägandens mun, att han smittat målsäganden med en sexuellt överförbar sjukdom, att han gett henne s.k. dagen efter piller, att ett belöningssystem förekommit och att LN flera gånger gett sken av att han skulle upphöra med övergreppen, men trots detta fortsatt.

Hovrättens straffvärdebedömning innebär att endast ett fåtal av alla de hundratals allvarliga gärningar (däribland grova med mycket höga straffvärden) LN gjort sig skyldig till haft betydelse vid den samlade straffvärdebedömningen. Inte heller har såvitt kan utläsas vare sig de försvårande omständigheter som föreligger beträffande gärningarna eller antalet återkommande gärningar (systematiken) fått något som helst genomslag vid den samlade straffvärdebedömningen.

När det som i detta fall är fråga om synnerligen omfattande grov brottslighet där straffvärdet för vardera gärning överstiger minimistrafvet måste enligt min uppfattning domstolen vid straffvärdebedömningen kunna komma fram till att brottslighetens svårhet sammantaget är sådan att den förtjänar det maximala straff som kan dömas ut.

Det är min uppfattning att det sammantagna straffvärdet i detta fall är så högt att fängelse i 14 år bör dömas ut.

---

¹ Se domsbilaga 2 i tingsrätten akt (sekretessbelagd)

² Se a. domsbilaga

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar (Peter Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

I förevarande mål aktualiseras frågan om hur straffvärdebedömning och straffmätning ska ske när det är fråga om flerfaldig brottslighet i mål som rör sexualbrott riktade mot barn och under vilka förhållanden det kan bli aktuellt att döma till maxstraff för sådan brottslighet.

Några generella principer för hur straffvärdebedömning vid flerfaldig brottslighet av sådant slag som är aktuellt i detta mål finns inte i vare sig lagstiftning eller förarbetsuttalanden. I förarbetena till aktuella bestämmelser i brottsbalken framhålls emellertid att det får anses vara en viktig uppgift för rättstillämpningen att utveckla mera konkreta riktlinjer för hur straffmätningen bör ske vid flerfaldig brottslighet (prop. 1987/88:120 s. 79).

De uttalanden Högsta domstolen har gjort om straffvärdebedömning vid flerfaldig brottslighet (se bl.a. NJA 2006 s. 510, NJA 2008 s. 359, NJA 2009 s. 485, NJA 2014 s. 990 samt Högsta domstolens dom den 11 juni 2018 i mål B 3924-17) ger enligt min uppfattning inte tillräcklig vägledning i ett fall som detta.

Högsta domstolen har i NJA 2006 s. 510 uttalat att de närmare förhållandena vid våldtäkt och andra sexuella övergrepp mot barn kan vara starkt varierande och i en del fall, t.ex. då fråga är om en av full frivillighet och ömsesidighet präglad sexuell relation med en tonåring som närmar sig femtonårsåldern, kan det beroende på omständigheterna finnas anledning att iaktta viss försiktighet med att utan vidare beakta brottslighetens upprepade karaktär som straffhöjande. I praxis synes viss osäkerhet råda om hur dessa uttalanden ska tolkas.

Utvecklingscentrum (UC) Göteborg, som inom Åklagarmyndigheten ansvarar för metodutveckling och bevakning av praxis när det gäller bl.a. sexualbrott har i yttrande till riksåklagaren angett bl.a. följande.

UC Göteborg kan konstatera att hovrätternas bedömning av straffvärdet vid flerfaldig brottslighet i mål som rör sexualbrott mot barn skiljer sig åt. Även bedömningen av vilken betydelse som ska tillmätas sådana straffvärdehöjande faktorer som att det varit fråga om väldigt många gärningar (ibland hundratals), var och en med högt straffvärde riktade mot barn tycks emellertid skilja sig markant åt mellan hovrätterna. Inte heller verkar domstolarna dela syn på hur asperationsprincipen ska tillämpas i mål av förevarande slag. Eftersom det saknas egentlig ledning i frågan och det

synes finnas en osäkerhet i rättstillämpningen finns det behov av ett vägledande uttalande från Högsta domstolen. Detta gäller inte minst med tanke på att mål av nu aktuell karaktär synes öka i omfattning.

Jag instämmer i UC Göteborgs uppfattning och vill även framhålla att den nu överklagade domen i sig är ett uttryck för den osäkerhet som råder i underrättspraxis, inte minst eftersom hovrätten bedömt straffvärdet väsentligt lägre trots att hovrätten funnit betydligt fler mycket allvarliga gärningar styrkta.

Enligt min uppfattning är det för en enhetlig och förutsebar rättstillämpning angeläget med vägledande uttalanden av Högsta domstolen när det gäller hur straffvärdebedömningen vid upprepad allvarlig brottslighet bör ske.

Den 1 juli 2018 trädde ändringar i sexualbrottslagstiftningen i kraft. En av dessa ändringar är att minimistraffet för grov våldtäkt mot barn numera är fängelse i 5 år. Maxstraffet ändrades dock inte, utan är fortfarande fängelse i 10 år. Ändringarna torde därför inte ha någon betydelse för den fråga som är aktuell här, dvs. under vilka omständigheter det maximala straffet med tillämpning av 26 kap. 2 § brottsbalken (dvs. 14 års fängelse) kan dömas ut.

Sammanfattningsvis skulle en prövning av mitt överklagande vara av stor vikt för ledning av rättstillämpningen.

Bevisning m.m.

Preliminärt åberopar jag inte någon bevisning. Jag ber dock att få återkomma med bevisuppgift och mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Petra Lundh

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum Göteborg
Åklagarkammaren i Kristianstad (AM-6400-18)
Kammaråklagaren Marie-Louise Holmberg